

Polski protestantyzm w życiu publicznym

Słowa kluczowe: Protestantyzm, Polska, polityka, prawo, doktryny polityczne, życie publiczne

Reformacja pojawiła się w Polsce bardzo szybko, gdyż już w latach dwudziestych XVI wieku. W latach 1520–1525 kolejne edykty króla Zygmunta Starego zabraniały pod karą śmierci rozpowszechniania i czytania dzieł Lutra, a także głoszenia luteranizmu¹. Luteranizm stał się popularny zwłaszcza wśród mieszczaństwa niemieckiego Prus Królewskich, czy Wielkopolski, kalwinizm natomiast był popularny głównie wśród szlachty². W tzw. ruchu egzekucyjnym było wielu protestantów³. Ważne postaci reformacji polskiej XVI wieku to przede wszystkim Jan Łaski młodszy i Mikołaj Rej.

Mikołaj Rej jest uważany za ojca polskiej literatury. Urodził się w 1505 roku w Żurawnie na Rusi. Był pierwszym znanym pisarzem, który zaczął tworzyć w języku polskim – w swoim utworze „Zwierzyniec” zawarł słynne stwierdzenie: „A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają”. Rej pisał po polsku świadomie i celowo,

1 Lepszy K., *Reformacja w Polsce*, [w:] *Historia Polski*, t. I, cz. II, Łowmiański H. (red.), Warszawa 1957, s. 266.

2 *Ibidem*, s. 269.

3 Gierowski J., Piwarski K., Wyczański A., *Główne zagadnienia okresu w literaturze historycznej*, [w:] *Historia Polski*, t. I, cz. II, Łowmiański H. (red.), Warszawa 1957, s. 48.

co było zgodne z ideałami reformacji. Jego twórczość to zarówno poezja, jak i proza. Swoją twórczość, w której pojawiają się zarówno motywy biblijne, jak i teologiczne, uważał za misję społeczną. Napisał też *Postyllę*, czyli zbiór kazań⁴. Mikołaj Rej w latach 40-tych XVI wieku przeszedł najpierw na luteranizm, a potem na kalwinizm. Działal bardzo aktywnie na polu religijnym – uczestniczył w wielu synodach. W swoich dobrach zakładał zbory i szkoły. Toczył też ciągle spory teologiczne z kościołem katolickim. Prowadził intensywną działalność polityczną, utrzymywał kontakty z dworami obu ostatnich Jagiellonów, był kilkakrotnie posłem na sejm⁵. Był również majątnym człowiekiem – lokował dwa miasta: Rewów i Okszę i wiele wsi⁶.

Jan Łaski był najwybitniejszym przedstawicielem reformacji polskiej. Był sekretarzem króla Zygmunta Starego, został też księdzem i dużo jeździł po świecie, gdzie spotykał się z ważnymi postaciami, m.in. przez kilka miesięcy mieszkał w domu Erazma z Rotterdamu, poznał też Ulricha Zwingliego. W 1539 roku zawarł w Leuven w dzisiejszej Belgii małżeństwo z córką kupca⁷. Potem na krótko powrócił do katolicyzmu – groziło mu odcięcie funduszków. Od 1543 roku prowadził akcję ewangelizacyjną w Fryzji, a już od 1550 roku działał w Anglii, gdzie otrzymał tytuł superintendenta, czyli biskupa zborów dla cudzoziemców uciekających do Anglii przed prześladowaniami. Sprawnie organizował zbory w duchu kalwińskim. W 1556 roku wrócił do Polski, zachęcany m.in. przez Kalwina. Duchowieństwo katolickie starało się o jego wydalenie z kraju, co się jednak nie udało, gdyż sam król Zygmunt August zezwolił mu na pozostanie, a nawet na organizację spotkań i zjazdów. Łaski usiłował przekształcić kościół w Polsce w kościół państwowy oparty o władzę królewską, co też się nie powiodło. Ostatecznie osiadł w Pińczowie, gdzie zajął się organizacją zborów oraz działalnością misyjną⁸.

Niewątpliwie ważnym wydarzeniem w historii polskiej reformacji było uchwalenie konfederacji warszawskiej na sejmie konwokacyjnym

4 Loth R. (koordynacja), *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, Warszawa 2002, s. 346–356.

5 *Ibidem*, s. 135.

6 Floryńska-Lalewicz H., *Mikołaj Rej*, <http://culture.pl/pl/tworca/mikolaj-rej.html> [dostęp: 1.12.2014].

7 Lepsy K., *Reformacja w Polsce*, [w:] *Historia Polski*, t. I, cz. II, Łowmiański H. (red.), Warszawa 1957, s. 270.

8 *Ibidem*, s. 274–276.

w 1573 roku, wprowadzającej tolerancję religijną. Konfederacja zakładała pokój między wyznaniem oraz równouprawnienie w prawie publicznym i prywatnym⁹.

Nie można nie wspomnieć o tzw. Colloquium charitativum – czyli zjeździe teologów kalwińskich, luterzańskich i katolickich w Toruniu w 1645 roku, proklamowanym przez prymasa Macieja Łubieńskiego, przy poparciu króla Władysława IV. Omówiono tam podstawowe założenia doktrynalne poszczególnych wyznań. Pokojowe spotkanie katolików z protestantami podczas wojny 30-letniej było absolutnym ewenementem¹⁰.

Tolerancji dla protestantów w Polsce bardzo jednak zaszkodził Potop szwedzki. Było też kilka wydarzeń, które spowodowały zwiększenie niechęci do protestantów. Przede wszystkim w przygotowaniu najazdu brał udział przywódca braci czeskich w Lesznie, Jan Amos Komenski¹¹. Ponadto, każdemu znana jest chyba historia księcia Janusza Radziwiłła, kalwinisty, który w układzie w Kiejdanach 20 października 1655 roku, jako hetman wielki litewski oddał Litwę pod szwedzki protektorat i zerwał unię z Polską. Ciężko jednak winić za to wydarzenie polskich protestantów jako takich. Wśród sygnatariuszy Układu w Kiejdanach był również biskup żmudzki Piotr Parczewski, czy też kanonik wileński Jerzy Białłozor. Ciężko powiedzieć, na ile powodem podpisania układu było wyznanie księcia, a na ile żywy wciąż separatyzm litewski, czy też po prostu kierowanie się własnymi korzyściami i prywatnymi sporami z innymi magnatami i niechęcią do króla Jana Kazimierza. Trzeba przyznać, że Szwedom poddawali się niemal wszyscy panowie, zarówno wyznania kalwińskiego, jak i katolickiego, nawet późniejszy król Jan Sobieski¹². Tak, czy inaczej, potop szwedzki zakończył de facto tolerancję religijną w Rzeczypospolitej. W 1658 wypędzono z kraju braci polskich¹³, a w 1668 pod karą śmierci zabroniono apostazji od katolicyzmu¹⁴. Nawet Konstytucja 3 Maja utrzymała zakaz apostazji.

Od czasów potopu szwedzkiego liczba polskich protestantów się zmniejszała, a czasy zaborów ostatecznie przypieczętowały ukształtowanie się stereotypu Polaka–katolika, wobec zaborców prawosławnego i protestanckiego.

⁹ *Ibidem*, s. 290–291.

¹⁰ Konopczyński W., *Dzieje Polski Nowożytnej*, Warszawa 1996, s. 302.

¹¹ Gierawski J.A., *Wielka historia Polski*, Kraków 2001, s. 197.

¹² Piwarski K., *Wojny połowy XVII wieku i nieudane próby reformy państwa*, [w:] *Historia Polski*, t. I, cz. II, Łowmiański H. (red.), Warszawa 1957, s. 686.

¹³ Gierawski J.A., *Wielka historia Polski*, Kraków 2001, s. 87–88.

¹⁴ *Ibidem*, s. 199.

Choć jeden z zaborców, Austria, była krajem katolickim, nie spowodowało to reakcji w postaci konwersji na protestantyzm. Był jednak pewien obszar, na którym Polacy – ewangelicy stanowili bardzo liczną społeczność, a ich zmagania z władzami austriackimi trwały od czasu znacznie dłuższego. Mowa bowiem o Śląsku Cieszyńskim, który nie leżał w granicach przedrozbiorowej Rzeczypospolitej. Już wcześniej miejscowi ewangelicy doświadczali represji ze strony książąt cieszyńskich. Gdy jednak władzę przejęli Habsburgowie, w 1653 roku, prześladowania się nasiliły. W 1654 roku specjalna komisja odebrała protestantom ostatnie kościoły. Stosowano przemoc i konfiskaty. Część ewangelików opuściła Śląsk Cieszyński, reszta praktykowała potajemnie, w lasach i na stokach gór. Dopiero po wojnie północnej, w 1707 roku, na skutek nacisków króla szwedzkiego Karola XII cesarz Józef I zezwolił na wybudowanie 6 tzw. kościołów łaski na Śląsku, z czego jeden stanął w Cieszynie¹⁵. W 1782 roku ogłoszono Patent Tolerancyjny, m.in. zezwolono na budowanie domów modlitwy w miejscowościach o znacznym odsetka ewangelików. Pełne równouprawnienie wprowadzono w 1849 roku, a w roku 1861 w Patencie Protestanckim przyznano protestantom prawo do samorządu¹⁶. Znaczną większość ewangelików na Śląsku Cieszyńskim stanowili Polacy¹⁷. Mają też oni na koncie duże zasługi na polu obrony i promowania polskości w tym regionie. Paweł Stalmach był polskim działaczem społecznym, np. redagował pierwszą polską gazetę na Śląsku Cieszyńskim „Gwiazdka Cieszyńska”, był też wśród założycieli kilku organizacji, np. Złączenie Polskie (pod koniec życia przeszedł na katolicyzm)¹⁸. Ważnym działaczem był też pastor Leopold Otto – wydawca *Zwiastuna Ewangelicznego*, pisma polskich ewangelików. Pastor Otto studiował najpierw ekonomię na uniwersytecie w Dorpacie, potem teologię i filozofię na uniwersytecie w Berlinie, jednak nie ukończył żadnego z tych kierunków. W roku 1844 Otto został najpierw wikarym, potem zdał egzamin uprawniający do ubiegania się o stanowisko samodzielne¹⁹. Z początku był pastorem w Piotrkowie i w Warszawie²⁰. Dopiero

15 Szczepankiewicz-Battek J., *Protestantyzm na Śląsku. Geografia, demografia, kultura*, Wrocław 1996, s. 7–8.

16 Stegner T., *Bóg, protestantyzm, Polska. Biografia pastora Leopolda Marcina Otto*, Gdańsk 2000, s. 59.

17 *Ibidem*, s. 60.

18 *Ibidem*, s. 61.

19 *Ibidem*, s. 16–21.

20 *Ibidem*, s. 23–26.

od roku 1866 działał w Cieszynie. Brał udział w działalności tzw. Czytelni Ludowej w Cieszynie, organizacji oświatowo-kulturalnej, m.in. poprzez wygłaszanie odczytów o patriotycznym charakterze. Wspierał także inne polskie inicjatywy, jak np. założenie Towarzystwa Rolniczego, czy Towarzystwa Oszczędności i Zaliczek (pełniło funkcje banku)²¹. Polscy ewangelicy opowiedzieli się za przyłączeniem całości Śląska Cieszyńskiego do Polski, a swoich parafii do polskiej organizacji kościelnej – do Konsystorza w Warszawie. Do dzisiaj na tym obszarze odsetek protestantów jest bardzo duży, jak na skalę ogólnopolską.

W obecnych czasach, w dalszym ciągu protestanci nie stanowią zbyt licznej grupy wyznaniowej w Polsce. Ich liczba szacowana jest na około 160 tys., z czego Kościół Ewangelicko-Augsburski zrzesza 80 tys. wiernych²², a Kościół Zielonoświątkowy w RP około 20 tysięcy²³.

Kościół ewangelicki koncentruje się głównie na działalności charytatywnej. Przede wszystkim poprzez działającą w jego ramach Bratnią Pomoc im. Gustawa Adolfa, zorganizowaną na zasadzie samopomocy (we wszystkich parafiach zbierane są ofiary, po czym pieniądze są dzielone według zapotrzebowania zgłoszonego przez parafie), która zajmuje się głównie wspieraniem biedniejszych parafii w utrzymaniu budynków sakralnych. Część z pozyskanych środków przeznaczana jest też na działalność charytatywną. Na pomoc biednym i potrzebującym ukierunkowana jest w szczególności Diakonia Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP. Mimo iż Diakonia uzyskała osobowość prawną dopiero w 1999 roku, tradycja działalności dobroczynnej kościoła na ziemiach polskich jest długa. Obecnie Diakonia ma status organizacji pożytku publicznego²⁴. Zajmuje się ona m.in. tworzeniem i wspieraniem instytucji charytatywnych, kształceniem wolontariuszy, pomocą rodzinom, opieką nad osobami starszymi, niepełnosprawnymi i chorymi, współpracą z podobnymi organizacjami z innych kościołów oraz przeprowadzaniem zbiórek na realizację celów diakonii²⁵. Diakonia bierze udział m.in. w Wigilijnym Dziale Pomocy Dzieciom. Prowadzi też m.in. domy opieki, stacje diakonijne, świetlice środowiskowe i socjoterapeutyczne, Diakonat Żeński

²¹ *Ibidem*, s. 83–85.

²² *Statystyka: Luteranie w Polsce*, http://www.luteranie.pl/o_naszym_kosciele/informacje_o_kosciele/statystyka_luteranie_w_polsce.html [dostęp: 1.12.2014].

²³ Czajko E., *Kościół. Historia*, <http://kz.pl/kosciol/historia/> [dostęp: 1.12.2014].

²⁴ *Historia*, <http://www.diakonia.org.pl/index.php?D=22> [dostęp: 1.12.2014].

²⁵ *Jak działamy*, <http://www.diakonia.org.pl/index.php?D=24> [dostęp: 1.12.2014].

„Eben-Ezer”, czy też Rodzinny Dom Dziecka w Dziegiełowie²⁶. Wspomnieć należy też o Centrum Misji i Ewangelizacji. Zajmuje się ono ewangelizacją, promowaniem wolontariatu, wspieraniem pracy diakonijnej, prowadzeniem działalności wydawniczej i wspieraniem powstawania nowych parafii i grup. Również posiada status organizacji pożytku publicznego²⁷. Polskie Towarzystwo Ewangelickie zajmuje się działalnością kulturalną, ma za zadanie kultywowanie tradycji, pielęgnowanie więzi między wiernymi, czy też obronę dobrego imienia ewangelicyzmu w Polsce. Towarzystwo poprzez swoje oddziały organizuje imprezy muzyczne oraz odczyty²⁸. Ponadto istnieje Stowarzyszenie Przedsiębiorców Ewangelickich, mające za zadanie rozwijać przedsiębiorczość w oparciu o ewangelicki etos pracy i podnosić etykę zawodową przedsiębiorców²⁹.

Kościół Zielonoświątkowy w RP również prowadzi działalność społeczną i oświatową. Działa też Duszpasterstwo Akademickie „Petra”, Duszpasterstwo Młodzieży Kościoła Zielonoświątkowego w RP, czy Służba Katechetyczna Kościoła Zielonoświątkowego w RP. Szczególną uwagę należy zwrócić na Chrześcijańskie Harcerstwo Royal Rangers Polska. Jest ono częścią międzynarodowej organizacji skautowej Royal Rangers. Celem wychowawczej działalności RRP jest fizyczny, psychiczny, społeczny i duchowy rozwój dzieci i młodzieży w duchu wartości chrześcijańskich, patriotycznych i obywatelskich³⁰. RRP organizuje systematyczne zbiórki, a także różne obozy. Zarówno wśród skautów, jak i instruktorów są również członkowie innych kościołów, głównie ewangelicznych. Kościół posiada trzy ośrodki dla osób uzależnionych – w Janowicach Wielkich, w Broczynie i w Łękinii. Istnieje kilka misji – Misja Krajowa, Zagraniczna, Misja Więzienna. Wspomnieć należy o Młodzieżowej Misji Generacja T, która jest grupą młodych wolontariuszy, zajmującą się pomocą ubogim, uzależnionym, rodzinom i pracą z młodzieżą. Generacja T organizuje koncerty, spotkania, prelekcje, rozgrywki sportowe i wiele innych wydarzeń, wykonuje prace społeczne na rzecz poszczególnych potrzebujących, jak i całych społeczności. Poprzez działalność społeczną organizacja chce pokazać, że można żyć inaczej, chce także głosić Słowo Boże. Generacja T

26 *Ośrodki*, <http://www.diakonia.org.pl/index.php?D=5> [dostęp: 1.12.2014].

27 *Kierunki pracy*, <http://www.cme.org.pl/index.php?D=192> [dostęp: 1.12.2014].

28 *Statut Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego*, <http://www.ptew.org.pl/statut/> [dostęp: 1.12.2014].

29 *O Stowarzyszeniu*, <http://spe.pl/o-stowarzyszeniu/> [dostęp: 1.12.2014].

30 *Program*, <http://royalrangers.pl/index.php?l=19> [dostęp: 1.12.2014].

przygotowuje młodzież do działalności misyjnej, a także organizuje i wspiera całoroczne działania misyjne. Misja działa poprzez misje wakacyjne – wspólne wyjazdy grup misyjnych do określonych miejscowości przy współpracy z lokalnymi kościołami, podczas których głoszona jest Ewangelia, a wolontariusze pomagają społecznościom lokalnym, m.in. budując i remontując place zabaw dla dzieci. Zakładane są także grupy misyjne, działające przez cały rok³¹. Kościół posiada cztery uczelnie: Wyższą Szkołę Teologiczno-Społeczną w Warszawie, Seminarium Teologiczne Kościoła Zielonoświątkowego w Ustroniu, Krakowskie Seminarium Biblijne oraz Instytut Biblijny „Berea” w Katowicach. Jeden ze zborów – Kościół Hosanna w Częstochowie założył w 2009 roku Fundację Pomocy Kobietom Eurohelp. Organizacja ta ma na celu pracę z dziećmi i młodzieżą w trudnej sytuacji życiowej, ratowanie życia poczętego (m.in. budowa domu życia dla kobiet w ciąży i żłobka dla dzieci uratowanych od aborcji), a także walkę z handlem ludźmi i niesienie pomocy jego ofiarom³². Wspomnieć należy też o pastorze Arkadiuszu Krzywodajcu z Kościoła Zielonoświątkowego Filadelfia w Wodzisławiu Śląskim. Napisał on książkę pt. „Polska. Twoja ziemia obiecana”. Uważa, że nie można zmienić kraju bez pokochania go i miasta bez przywiązania do niego³³. Ponadto uważa, że nikt nie urodził się jako Polak przypadkowo, tylko ma za zadanie wziąć odpowiedzialność za widzialną i niewidzialną rzeczywistość swojego narodu³⁴. Kościół zanotował po 1990 roku duży, niemal dwukrotny wzrost liczby członków³⁵.

Nie można nie wspomnieć również o Kościele Chrześcijan Baptystów w RP. Kościół ten prowadzi np. Dom Opieki w Białymstoku dla osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekle chorych. Zostało też powołane Centrum Edukacyjne „Diament”. Centrum prowadzi działalność oświatowo-wychowawczą, charytatywną, pomaga w wychowaniu dzieci, starając się jednocześnie krzewić wartości chrześcijańskie i idee prorodzinne. Centrum organizuje obozy i półkolonie letnie, a także prowadzi kluby młodzieżowe i dziecięce³⁶. Istnieje także Duszpasterstwo Młodzieży, mające za zadanie integrację młodzieży KChB, przygotowanie

31 *Generacja t*, <http://generacja-t.org/index.php/generacja-t/> [dostęp: 1.12.2014].

32 *Cele i plany*, <http://eurohelp.com.pl/> [dostęp: 2.12.2014].

33 Krzywodajć A., *Polska. Twoja Ziemia Obiecana*, Wodzisław Śląski 2010, s. 27.

34 *Ibidem*, s. 25.

35 Zieliński T.J., *Protestantyzm ewangelikalny. Studium specyfiki religijnej*, Warszawa 2013, s. 108–109.

36 *O centrum*, <http://www.hcediament.hg.pl/pl/o-centrum> [dostęp: 1.12.2014].

młodzieży do służby i inspirację do wzrostu duchowego³⁷. Kościół posiada Ośrodek Konferencyjno-Rekolekcyjny w Warszawie-Radości, ośrodki kolonijne w Bielicach i Narewce i Ośrodek katechetyczno-Wypoczynkowy w Świętajnie. Prowadzi także Wyższe Baptystyczne Seminarium Teologiczne w Warszawie-Radości. Kościół powołał również Centrum Edukacji Liderów, które ma na celu doskonalenie przywództwa w Kościele poprzez program mentoringu indywidualnego³⁸.

Jeszcze w 1988 roku zarejestrowany został Kościół Boży w Chrystusie³⁹. Rodzina założyciela kościoła – pastora Bolesława Dawidowa – nawróciła się jeszcze przed II wojną światową w Pińsku, na Kresach Wschodnich. Przez wiele lat działalność prowadzona przez pastora była uważana za nielegalną i spotykała się z represjami ze strony władz komunistycznych⁴⁰. KBWCh to ewangeliczny kościół charyzmatyczny, który przyjął strukturę federacji zborów. Kościół deklaruje modlitwę o Polskę, o łaskę i Bożą przychylność dla kraju⁴¹. KBWCh prowadzi Instytut Wydawniczy „Słowo Życia” we Wrocławiu⁴². W 1999 roku powołana została Chrześcijańska Misja Pomocy Dzieciom, która organizuje letnie i zimowe obozy dla dzieci, a także wyjazdy weekendowe. W przyszłości planuje rozszerzyć swoją działalność także na chrześcijańskie świetlice, kluby i kawiarenki, oraz na udzielanie zapomóg i stypendiów⁴³. Misja Nowy Początek działa na rzecz osób wykluczonych społecznie, w szczególności bezdomnych i uzależnionych⁴⁴. Prowadzi Ośrodek Nowy Początek, w którym osoby bezdomne i uzależnione przechodzą terapię⁴⁵.

Nie można nie zauważyć, że po 1989 roku powstało wiele nowych kościołów ewangelikalnych⁴⁶. Niektóre są częściami większych denominacji,

37 *O nas*, <http://www.baptystyci.pl/dm-o-nas> [dostęp: 1.12.2014].

38 *Centrum Edukacji Liderów*, <http://www.cel-kchb.org/ocel> [dostęp: 1.12.2014].

39 Pasek Z., *Wspólnoty ewangelikalne we współczesnej Polsce*, [w:] *Ewangelikalny protestantyzm w Polsce u progu XXI stulecia*, Zieliński T.J. (red.), Warszawa–Katowice 2004, s. 17.

40 *Historia*, <http://www.kbwch.pl/historia.html> [dostęp: 1.12.2014].

41 *Kim jesteśmy*, <http://www.kbwch.pl/kim-jestemy.html> [dostęp: 1.12.2014].

42 *Agendy*, <http://www.kbwch.pl/agendy.html> [dostęp: 1.12.2014].

43 *Chrześcijańska misja pomocy dzieciom*, <http://chmpd.kbwch.pl/onas.html> [dostęp: 1.12.2014].

44 *Jesteśmy ewangeliczną Misją*, <http://www.nowypoczątek.org/o-nas/> [dostęp: 1.12.2014].

45 *Chrześcijański ośrodek terapeutyczny*, <http://www.nowypoczątek.org/osrodek/> [dostęp: 1.12.2014].

46 Zieliński T.J., *Protestantyzm ewangelikalny. Studium specyfiki religijnej*, Warszawa 2013, s. 105.

inne funkcjonują zupełnie odrębnie. Często kościoły te pragną wywierać wpływ na życie publiczne i, na miarę swoich możliwości, próbują to realizować. Wspomnieć należy chociażby o kościele „Woda Życia” pastora Pawła Godawy w Koszalinie, który powstał w 1990 roku, zarejestrowany jako część Kościoła Bożego w Chrystusie. Od 2005 roku kościół transmituje swoje programy w lokalnej telewizji⁴⁷. Na jego stronie internetowej możemy przeczytać, że kościół pragnie docierać z ewangelią do mieszkańców Koszalina i budować lokalną społeczność chrześcijańską⁴⁸. Inny przykład to „Wspólnota Chrześcijańska Wrocław dla Jezusa” pastora Adama Piątkowskiego, założona w 2000 roku, po połączeniu wspólnoty „Syjon” i kościoła „Adonai”⁴⁹. Już sama nazwa świadczy o tym, że kościół ten czuje się posłany do swojego miasta. Również na stronie tej wspólnoty przeczytamy: „Kochamy nasze miasto i chcemy przyczyniać się do jego rozwoju. Naszym marzeniem jest, aby każdy jego mieszkaniec doświadczył realnej mocy Bożej miłości.”⁵⁰ Kościół współpracuje z fundacją International Help Network, mającą na celu pomoc charytatywną mieszkańcom krajów trzeciego świata – miało miejsce kilka wyjazdów misyjnych do Mozambiku⁵¹. Również inny wrocławski kościół, Centrum Chrześcijańskie Kanaan⁵², zajmuje się działalnością charytatywną. M.in. założono fundację Kairos, od 2004 roku zarejestrowaną jako organizacja pożytku publicznego. Zajmuje się ona wsparciem dzieci i młodzieży z domów dziecka i środowisk patologicznych, głównie poprzez projekty edukacyjne, a także wspierając usamodzielniające się osoby⁵³. Kościół współpracuje również z Domem Opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych w Wiązowie, zarówno poprzez głoszenie Ewangelii

47 *Historia*, <http://www.wodazyciakoszalin.pl/kosciol/historia> [dostęp: 1.12.2014].

48 *Do czego dążymy*, <http://www.wodazyciakoszalin.pl/kosciol/czesto-zadawane-pytania> [dostęp: 1.12.2014].

49 Pasek Z., *Wspólnoty ewangelikalne we współczesnej Polsce*, [w:] *Ewangelikalny protestantyzm w Polsce u progu XXI stulecia*, Zieliński T.J. (red.), Warszawa–Katowice 2004, s. 27.

50 *O nas*, <http://www.wdj.pl/#!/o-nas/aboutPage> [dostęp: 2.12.2014].

51 *Cele*, <http://www.ihn.org.pl/pl/o-nas/cele> [dostęp: 2.12.2014].

52 Pasek Z., *Wspólnoty ewangelikalne we współczesnej Polsce*, [w:] *Ewangelikalny protestantyzm w Polsce u progu XXI stulecia*, Zieliński T.J. (red.), Warszawa–Katowice 2004, s. 27–28.

53 *Fundacja Kairos*, <http://kanaan.org.pl/grupy-sluzby-podstrona/fundacja-kairos/> [dostęp: 2.12.2014].

i przebywanie z podopiecznymi, jak i wspierając Dom materialnie⁵⁴. Prof. Krzysztof Brzechczyn uważa, że nie jest możliwy dynamiczny rozwój kościołów ewangelikalnych bez udziału w dyskursie publicznym i bez działalności społecznej – wokół konkretnych celów kościoły powinny się jednoczyć⁵⁵. Najbardziej chyba znany przykład obecności ewangelikalnych chrześcijan w sferze publicznej to działalność Johna Abrahama Godsona. Godson, urodzony w Nigerii, był pastorem Kościoła Bożego w Chrystusie w Łodzi, a od 2010 roku jest posłem na Sejm RP. Założył także fundację Chrześcijański Ruch Społeczny, która ma za zadanie propagować, wywodzące się z Biblii, wartości chrześcijańskie w życiu publicznym, a także promować postawy sprzyjające budowaniu społeczeństwa obywatelskiego poprzez przygotowywanie ekspertyz, monitorowanie i badanie opinii publicznej, czy też prowadzenie badań naukowych oraz szkolenia. Fundacja ma przygotować przywódców do szeroko rozumianego życia publicznego⁵⁶. Również w Łodzi istnieje polska filia Charis Bible College – szkoły biblijnej Adrew Wommacka. Jest to nieakredytowana szkoła dwuletnia. Trzeci rok to podyplomowe Studium Stażu i Przywództwa. Studia podyplomowe można podejmować także w innych szkołach CBC na świecie⁵⁷. W działalność społeczno-polityczną zaangażował się pastor Paweł Chojecki z Kościoła Nowego Przymierza w Lublinie. W 2003 roku kościół – jak możemy przeczytać na stronie pastora na portalu społecznościowym Facebook – jako jedyny w Polsce oficjalnie opowiedział się przeciw akcesji Polski do Unii Europejskiej. Od tego samego roku rozpoczęto wydawanie chrześcijańskiego miesięcznika „Idź pod prąd” o charakterze społeczno-politycznym. Od 2005 roku pastor działa w Unii Polityki Realnej, a w 2008 stanął na czele struktur lubelskich partii⁵⁸.

Oprócz tego, działa jeszcze wiele organizacji społecznych. Jednym z przykładów jest Wrocławskie Forum Kobiet, zrzeszające kobiety

54 *Dom opieki w Wiązowie*, <http://kanaan.org.pl/grupy-sluzby-podstrona/dom-opieki-w-wiazowie/> [dostęp: 2.12.2014].

55 Brzechczyn K., *Zmiana postawy katolickiej większości wyznaniowej wobec środowiska ewangelikalnego w Polsce na przykładzie Kościoła baptystycznego. Przeszłość i perspektywy rozwojowe*, [w:] red. Zieliński T.J., *Ewangelikalny protestantyzm w Polsce u progu XXI stulecia*, Warszawa-Katowice 2004, s. 65–66.

56 *Fundacja Chrześcijański Ruch*, <http://chrs.pl/o-nas-fundacja/> [dostęp: 2.12.2014].

57 *Szkoła*, <http://cbcpolska.com/szkoła/> [dostęp: 2.12.2014].

58 *Paweł Chojecki*, https://www.facebook.com/pastorchojecki/info?tab=page_info [dostęp: 2.12.2014].

z różnych wrocławskich kościołów lokalnych, organizujące m.in. coroczny Taniec Wielkanocny na wrocławskim Rynku, a także różne konferencje czy pokazy filmowe⁵⁹.

Podsumowując, protestanci odgrywali istotną rolę w życiu publicznym w Polsce w wieku XVI i na początku XVII. Równouprawnienie w prawie publicznym i prywatnym zapewniała im Konfederacja Warszawska. Następnie, na skutek postępów kontrreformacji oraz niechęci do protestantów, spowodowanej oskarżeniem ich o zdradę podczas Potopu Szwedzkiego, liczba wiernych zdecydowanie się zmniejszyła. Aktywność protestantów w życiu publicznym należała już do wyjątków – choć wspomnieć należy o luteranach polskich na Śląsku Cieszyńskim. Obecnie obserwuje się rozwój kościołów ewangelikalnych, często nastawionych na aktywny udział w życiu publicznym.

Bibliografia

- Brzechczyn K., *Zmiana postawy katolickiej większości wyznaniowej wobec środowiska ewangelikalnego w Polsce na przykładzie Kościoła baptystycznego. Przeszłość i perspektywy rozwojowe*, [w:] *Ewangelikalny protestantyzm w Polsce u progu XXI stulecia*, Zieliński T.J. (red.), Warszawa–Katowice 2004.
- Gierawski J.A., *Wielka historia Polski*, Kraków 2001.
- Gierowski J., Piwarski K., Wyczański A., *Główne zagadnienia okresu w literaturze historycznej*, [w:] *Historia Polski*, t. I, cz. II, Łowmiański H. (red.), Warszawa 1957.
- Konopczyński W., *Dzieje Polski Nowożytnej*, Warszawa 1996.
- Krzywodaj A., *Polska. Twoja Ziemia Obiecana*, Wodzisław Śląski 2010.
- Lepszy K., *Reformacja w Polsce*, [w:] *Historia Polski*, t. I, cz. II, Łowmiański H. (red.), Warszawa 1957.
- Loth R. (koordynacja), *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, Warszawa 2002.
- Pasek Z., *Wspólnoty ewangelikalne we współczesnej Polsce*, [w:] *Ewangelikalny protestantyzm w Polsce u progu XXI stulecia*, Zieliński T.J. (red.), Warszawa–Katowice 2004.
- Piwarski K., *Wojny połowy XVII wieku i nieudane próby reformy państwa*, [w:] *Historia Polski*, t. I, cz. II, Łowmiański H. (red.), Warszawa 1957.
- Stegner T., *Bóg, protestantyzm, Polska. Biografia pastora Leopolda Marcina Otto*, Gdańsk 2000.

⁵⁹ O nas, <http://www.wroclawskieforumkobiet.org/?o-nas,7> [dostęp: 2.12.2014].

Szczepankiewicz-Battek J., *Protestantyzm na Śląsku. Geografia, demografia, kultura*, Wrocław 1996.

Zieliński T.J., *Protestantyzm ewangelikalny. Studium specyfiki religijnej*, Warszawa 2013.

Źródła internetowe

Agendy, <http://www.kbwch.pl/agendy.html> [dostęp: 1.12.2014].

Cele, <http://www.ihn.org.pl/pl/o-nas/cele> [dostęp: 2.12.2014].

Cele i plany, <http://eurohelp.com.pl/> [dostęp: 2.12.2014].

Centrum Edukacji Liderów, <http://www.cel-kchb.org/ocel> [dostęp: 1.12.2014].

Chrześcijańska misja pomocy dzieciom, <http://chmpd.kbwch.pl/onas.html> [dostęp: 1.12.2014].

Chrześcijański ośrodek terapeutyczny, <http://www.nowypoczątek.org/osrodek/> [dostęp: 1.12.2014].

Czajko E., *Kościół. Historia*, <http://kz.pl/kosciol/historia/> [dostęp: 1.12.2014].

Do czego dążymy, <http://www.wodazyciakoszalin.pl/kosciol/czesto-zadawane-pytania> [dostęp: 1.12.2014].

Dom opieki w Wiązowie, <http://kanaan.org.pl/grupy-sluzby-podstrona/dom-opieki-w-wiazowie/> [dostęp: 2.12.2014].

Floryńska-Lalewicz H., *Mikołaj Rej*, <http://culture.pl/pl/tworca/mikolaj-rej> [dostęp: 1.12.2014].

Fundacja Chrześcijański Ruch, <http://chrs.pl/o-nas-fundacja/> [dostęp: 2.12.2014].

Fundacja Kairos, <http://kanaan.org.pl/grupy-sluzby-podstrona/fundacja-kairos/> [dostęp: 2.12.2014].

Generacja t, <http://generacja-t.org/index.php/generacja-t/> [dostęp: 1.12.2014].

Historia, <http://www.kbwch.pl/historia.html> [dostęp: 1.12.2014].

Historia, <http://www.wodazyciakoszalin.pl/kosciol/historia> [dostęp: 1.12.2014].

Historia, <http://www.diakonia.org.pl/index.php?D=22> [dostęp: 1.12.2014].

Jak działamy, <http://www.diakonia.org.pl/index.php?D=24> [dostęp: 1.12.2014].

Jesteśmy ewangeliczną Misją, <http://www.nowypoczątek.org/o-nas/> [dostęp: 1.12.2014].

Kierunki pracy, <http://www.cme.org.pl/index.php?D=192> [dostęp: 1.12.2014].

Kim jesteśmy, <http://www.kbwch.pl/kim-jestemy.html> [dostęp: 1.12.2014].

O centrum, <http://www.chcediament.hg.pl/pl/o-centrum> [dostęp: 1.12.2014].

O nas, <http://www.baptysci.pl/dm-o-nas> [dostęp: 1.12.2014].

O nas, <http://www.wdj.pl/#!/o-nas/aboutPage> [dostęp: 2.12.2014].

O nas, <http://www.wroclawskieforumkobiet.org/?o-nas,7> [dostęp: 2.12.2014].

O Stowarzyszeniu, <http://spe.pl/o-stowarzyszeniu/> [dostęp: 1.12.2014].

Ośrodki, <http://www.diakonia.org.pl/index.php?D=5> [dostęp: 1.12.2014].

Paweł Chojecki, https://www.facebook.com/pastorchojecki/info?tab=page_info [dostęp: 2.12.2014].

Program, <http://royalrangers.pl/index.php?l1=19> [dostęp: 1.12.2014].

Statut Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego, <http://www.ptew.org.pl/statut/> [dostęp: 1.12.2014].

Statystyka: Luteranie w Polsce, http://www.luteranie.pl/o_naszym_kosciele/informacje_o_kosciele/statystyka_luteranie_w_polsce.html [dostęp: 1.12.2014].

Szkola, <http://cbcpolska.com/szkola/> [dostęp: 2.12.2014].

ABSTRACT

PAWEŁ JAGIEŁŁO

Polish Protestantism in public life

Article describes how polish protestants participated in public life since reformation. Its first part is a brief story of polish reformation, description of its influence on the public life, main representatives of reformation in Poland, such as Jan Łaski Junior and Mikołaj Rej and events, which caused its marginalization – Deluge and Partitions of Poland. The next part of the article summarizes the history of polish Lutherans in Cieszyn Silesia and their engagement in defense of national consciousness. The last part of the article contains description of present situation in selected churches – Evangelical Church of the Augsburg Confession in Poland, Pentecostal Church in Poland, Baptist Union of Poland, Church of God in Christ (different than church of the same name in USA) and local evangelical churches. The issues discussed are their missionary, educational, charity, political and social activities.

Keywords: Protestantism, Poland, politics, law, political and legal doctrines, public life